

NA 311

Sovány népművelési múzeumnak
veprécsi adóttal

Szűfő: here Margit Magyaratád, Radványi u. 19

Szűfő ideje: 1961.

Tantalom: A hagyományos

paraszti gazdaságról, műveléséről
a magyar Magyaratáddal
kapcsolatban

Irány

Földrajzi mutatás; Magyaratád
bármutatás; VII, a)

Iratgyűjtő

MSZ 5617

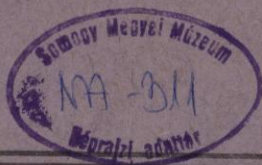
PAPIRIPARI VÁLLALAT

KISKUNHALASI GYÁRA

Keltáras

Itt kezdődik az egész 815-ös tétele alól

IV/41/A.
815

13

MSZ 5606

360—40

RIPPL-RÓNAI MÚZEUM
KAPOSVÁR

Telefon: 23-74. — Postafiók: 70.

SOMOGY MEGYEI MÚZEUMOK IGAZGATÓSÁGA

Kaposvár, Rippl Rónai tér

Telefon: 23-74 Postafiók: 70

Magyaratád

A hazafiánkos paraszti gazdálkodás ismertetésére és népszerűsítésére Magyaratádot írtunk meg.
Szerkesztés: Székely György - vetés
Nyomtatás: Kaposvár, Kaposi úti nyomdák.

Fogyasztói ár:

Ft 3,20

1. Hasárlásuadás . A nyugvásos,
forduló gazdálkodás

1. " Régen a pihenésről rést ugamak
hívták. Ez nem tinnest summit.
Az ugart nem nagyzták.
A föld négyes forgóba volt flosztra.
Eőszei tavasszi kapa volt, kapa's
után tavasszi arpa, arpa közei
takamany, takamany után tuzs.
Négyedik évben tinnest tuzsát, eszt
hívták négyes forgónak."

1./a.) " ugart kaptak. Est egy évig kaptak
táka bevetésüül. A földet pihenés-
tük, a pihenő földet ugamak ne-
vetük. A gart néha főszeantották
a földbe."

"A vetésfordulós vetésforgónak hívták
magyaraitól."

1./b. Van. Pörös rivi - 1848- ban per ut
ján kaptak a paraszok a lege-
lőt az országból, és est allandó-
an egelőknek használták.

2. " A pihenésről földet - aradás után
táróval együtt - ugamak hívták!
A pihenésről egyben nagyzás is
volt. Ezt olyan hely, ahol fel is
szántották, a területet, de sum-
mit sem vettek bele egy évig.
Tuzsát vettek utána."

Zöld ugar a földet nem szántották
jó, hírték, mert fövte a gaz.
Ha takarmányt vettek vele, nem
hírták ugarnak.

2./b.) A gázda főszántotta a pihenés-
tett földet, ahogy szántott, azt mond-
ták, ugard.

3. 5-6 szentendrig nem művelték a lu-
cunást, ezt a területet takarmá-
nyosnak, hírték neveztek.

3./a.) Az ugar újabb művelésre volt a
párag műveletlen föld - párag.

3./b.) Nem.

3./c.) A nem víznyos területről (párag -
terület) összegyűjtött fűt, szénát pá-
ragfűnek, páragcsémának hírták!

4. szilgyen gáranvörény volt a föld-
ben, learatása után csak urg-
felvően bűza v. rozs stb. táro-
nak neveztek.

|| A kézzel lehasát bűza után nem
maradt nagy táró.

4./a.) A táró régen tárgyapótló volt. Ha
hírték a gaz, markálkkal, diszók-
kal meglegeltették. 2 hónapnál to-
vább nem haszták szántatlanul a
tárót.

4./b.) Matás után 1 hónapra, amikor a gaz
hírték a tárót, rácsostták a jó-

szágot a tárda.

3

5.) "Ist a területet, amelyet sohasem
szántottunk rétek is, meg hasaló-
mak is hituk."

5. | a.) Igaz.

"A másodikra - sargu - betakarításá-
ra után a jószágot paraszteltik
legelni."

5. | b.) Szepettkéig, amíg a szénát fel nem
szárogatták "fitilitás" volt. Szent Ist-
vánra felép szekták szárogami a szé-
nát. "Füszatadítás" ezután volt.

5. | c.) —

6. "Egy évig, át mindig a legelőn le-
geltetik a jószágot, ezt a földte-
rületet nevezik legelőnek!"

"Hogy friss maraggyon és a legelő,
fümagot is vetetik beéjje."

6. | a.) Aggagos föld volt a legelő.
Az ugart, tárót is használták a jószág
legeltetésére.

6. | b.) "A bekücses legelőt hitak jósa-
konnak."

6. | c.) —

7. —

8. —

9. — "Egy gasda a főggyit, ha egy da-

rattan volt | tagvak hitak

9. | a.) -

10.) Magyaratadon a telek szót a has-
hely jelölésére hasenájak. A telek-
re építkeztek.
|| A veteményes kert is a telek volt.
(Telek,)

10. | a.) -

11.) A telek levő honyhakeri veteményes
hitak kertnek.
|| A kertben tumultik a zöcsögök.

11. | a.) -

11. | b.) -

12.) || A földet elválasszó utakat hitak
dülönk.

Magyar darab (100 boldnál magyar)

földet is így hitak.

Pl. Magyaratadon: Kossu-dülő.

12. | a.) skora utat hasztak a szántófö-
dek alatt, hozz egy taliga fiú
sak el. Ezért taligantak is ne-
vestik.

|| A taligantak hit hozz enne fiú
el egy malta.

13.) sak a szántóterület, ahol a pa-
rasztentek kis őszig dögöz
nevették mezük.

|| Kora tarassu kis őszig dögöz-
tak a mező.

13. | a.) A határvon tölt parasztnak volt földje.

13. | b.) " A tagtan csak egy gazdaság volt főggye "

kinck mekkora háskelye volt, akhóra volt a seks.

14.) Az udvortól eredő területet ü-
tasfödnek hívják.

15.) " A kis szomszéd főggyit elválasztó földszívet hívjuk messzgyének. Ez olyan keskeny, hogy summa summa lehet használni."

15. | a.) gázos messzgye. Mivel a gáz felvonta a messzgyet, gázos v. szőrs messzgyének nevezik.

15. | b.) -

15. | c.) Határkivétel: a szőrs öntete a határról megkerülte, a közeben figyelte, hogy nem lopnak-e valamit a határtól?

16.) Ha tölt helyen volt földje egy gazdaság, akkor elvették ezt is egy darabban adták ki. Ezt hívták határnyitáosztásnak.

16. | a.) -

16. | b.) -

17.) Van a körsig határvon fekete föld, ez humuszosabb, mészásabb.

17. | a.) Van vörösesagagos föld, ebből rakják a kályhát.

17. | b.) -

17. | c.) -

17. | d.) -

17. | e.) -

17. | f.) Trágyaszállal, művelésű föld.

17. | g.) Humuszos, trágyás föld.

17. | h.) víznyelő, föld.

17. | i.) Kőpár, summit nem termő föld. (Vad

föld.) Keskélegelőnek használták.

17. | j.) A termőföldet hívták előföldnek.

17. | k.) Dombos, dombos summitre sem használták területet hívták hát
földnek

17. | l.) -

18. | Hold : kishód 1200 □-öl

magyar hód 1200 □-öl

katasztrális hód 1600 □-öl

18. | a.) -

18. | b.) -

18. | c.) -

18. | d.) Egész kel : 12 hód.

ehhez volt rét, erdő, kender-
föld, legelő.

18. | f.) -

18. | g.) -

II. A trágyázás

A. A trágyázás módjai | trágyafajták

1.) Nem ismerik Magyarországon.

1. | a.) -

1. | b.) -

1. | c.) -

2.) -

2. | a.) -

2. | b.) -

2. | c.) -

3.) Szokásban volt a paraszti gazdaságokban is a zöld trágyázás.

Tríberherével járatták a talajtermőképességet.

"Összel, gabona után földszántották a földet (a tárolt), s tríberherével elvetették." Tavasszal araszolták a kikelt tríberhét, s ez egyen trágyázás is volt.

3. | a.) Tríberheré.

4.) Manuák trágyák est a növényi eredetű anyagot, amelyet a jószág alá tesszük.

"Mintán mögöttük a jószágot, asztán jól bealmozunk."

4. | a.) Szalmát. ^(szómat) Ha szükösen volt szalma, akkor ^(szóma) szalma almozattak. "A szalma baltával rövidre

mögvágtuk, s azsal aludtunk.
4./b.) Pracunkul. először kihordja a ganyját, majd asutan kihordja az aludt.

|| Pracunkul, mintan a ganyját kihordtuk az istállalul."

5.) Ganyját. # jószágok ürüléke az aludtmal keverve.

|| A hasas diszidó aludt jól ki köll ganyjései, mert igen horda az aludtja.

6.) Szömánágyával, amint az aludtok aludt követtel kihordták.

|| ket idő, amikor a szivástul összeszegreteltük a levelest, s az aludt keveredik a ganyjával, hogy több hágya legyen!

6./a.) Tekék, lő, diszidó, baromfi ganyját is felhasználják hágyázásra.

6./b.) Igen. Tik ganyját vett a uvve. ke trunkyes - , hágyos kerke haszná lák. || Perezirust, vöröslagymát, al alában kerke dolgokat üetettek a tik ganyjés földbe!

6./c.) Igen. ganyját köze rakják az eu teri ürülékét, jól keverik, s ezzel hágyázzák a földet. Minden mövény aludt jó vett ez a ganyját.

B.) A násga, a ganyé eszt felhaszná⁹
lása:

7. | Nem volt.

7. | a.) -"-

7. | c.) saigafölddel, polyával, mar-
ha- v. lóganyéval, vízzel pépet
készítettek, s a földes lakást az-
zal rikaáltak.

7. | d.) Nem.

7. | e.) konyhakerti növények alá rakják
a ganyét a melegágyban.
" + melegágyra rakják a ganyét,
afföle 4-5 -ujnyi fekete földet
raknak, azis, hogy a kikelő nö-
vények ne a ganyéba kapaszkod-
janak!

c.) A násga készise, minősége, ki-
hordása, a földön való szétterü-
tése, a földbe való bekeverése

6. | Kiganyés. Az állasi ünűkés az
alommal együtt kihordja.

" faj, már 6 óra, s hi se ga-
nyéstam!"

6. | a.) barvellával eszedtek az álla-
tok alól a ganyét, esután násg-
lása v. taliskára rakták, s
elvittek a ganyédombra.

7. | A marhakkal, a borakkal meg-

ripolyjak az almas.
A marha, elő tehát a szalmát meg-
ripolyja.
"Az alast magától is ripolyja az
almas."

7. | a.) —

8.) Ganyócslep, ganyócsont.
"Mintán ki almitamf kihordom a
taligán (talicskán) a ganyót a
ganyócsontba."

"Ganyócsonton téglá alaki ku-
packa saktak a trágyát."

8.) a.) "Az udvaron egy filiceső helyen
tarodjak a trágyát. Furkos, hogy
ne legye közül a lakáshoz sem,
de a kúthoz sem."

9.) Állás közeben a ganyé össze erik.
Hyenkor fillerest, bűs szaga ván
a ganyócsont."

"Gyüm a ganyé szaga, eső lesz!"

10.) Filiceső ganyé. "A filiceső ganyé
torált tart a földben, ast nem
eszi meg a föld."

11.) Szalmásganyé.

"A szalmásganyé laggyuk mi, s
csak asután terítjük ki a föld-
re."

12.) Májjas ganyé. Olyan, mint a lek-
tar.

"Az éss ganyé hamarast degyé-
szik a földben, mint a filiceső."

13. | a.) A lóganyé későbbre ¹¹lik össze,
mint más ganyé, és is hívják szá-
mas ganyénak.

13. | b.) A lóganyéja meleg, vizes is le-
het.

|| Imelik ganyé még nem érett, az
jó forró a foró lóganyé füstül is.

13. | c.) A lízó ganyéja nedves.
A diszós vizes kosztán é, s nem
is ganyénak olyan sűrűen alóla,
mint az istálló jóságok aló. gak
nan 1 hetig is alattuk all a ga-
nyé, és is nedves a ganyé.

13. | d.) —

13. | e.) —

14.) ganyés ford.

|| Tarassou, össze vető aló ford -
juk a ganyés!

14. | a.) Tarassal, össze.

|| A nágyas kocnia rakjuk szárad-
velet használnuk a rakódáshó.
A nágyas nágyas lappással rakjuk
kocnia.

14. | b.) Hasalva hordják.

15. | ganyékupac. 50-60 kg - os kupa-
cok.

16.) A ganyés 8-10 cm - es vastagon
széjjel tergetik relával, majd
tergetés után alószávják.

17.) Nyáron a sűrűket allástan tar-
tották. Ez allás meggyög, tülecsü,
kora átfával volt körülvé.
Ez allástól is ősszel kihordták a
ganyját a földekre.

18.) Ha fajt a víz hára, akkor birka-
ganyját addig ásták le, amíg
az elűti a hárat. Ez a meleg
ganyját meggyógyította a lovat.
Remélés, vizületes emberek félreest
ganyját ültették, hogy gyógyuljon
meg.

III.

H₂ eki és a szántás

1.) —

1.1 a) —

1.1 b.) 1900 után.

2.) H₂ eki chudu, vagy szekiderek —
ban szállítások.

3.) eki.
" Ha közel volt a földünk, fölünk —
suk az eki a szekiderekre, s
úgy vittük ki szántani."
chek, chek.
↓ (részesek, meggyökösök az ott kö-
zöttük) v. szami rajza)

3.1 a.) tasandak.

3.1 b.) Elvitték a kovácsos az ekerasat meg
a sorozlat megjelentésüi, osthon föl-
sarapostak a gasdák, a taligat k-
kúttak használatával, hogy ne nyiko-
rozzon.

3.1 c.) A kovács kesesi a hisk, addig me-
legíti, míg tüspiros nem lesz, azt-
után megalapítja, s beledobja hideg
hisk. Ezután olyan kékes fűnyű az
ekeras.

3.1 d.) —

4.) Ösztöke. Itt ekünk a göröndöjében van
egy lyuk, ott a helye.
Ganyós, gáros földhöz hasznadják,
meglöködik a földet vele.

az éke fogatolásának módja

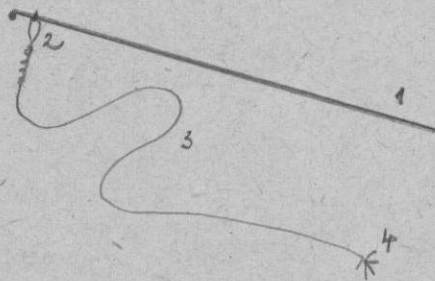
A.) az éke befogása

5.) Kés két fogat az éke elé. Az éke-
hes volt ekend. Az éke rétekes-
tettek. a éke szerszámját. A bal-
oldali fogat császnak, a jobbolda-
li hajszárnak hívták. (A harma-
dik fogat rudasnak hívták, ha volt)

6.) Ostor

Az a szerszám, amivel a garda
a fogat mögöttje.

"jó szotyogó ostort vettek a vá-
sárta!"

1. nyél
2. tülk
3. szíjj
4. csap

6/a.) Telk

Különálló szíj, amire van vesző, er-
re kötik a kardcsíját.

(Telket.)

6/b.) Nyél

7.) Kötőfék. "Kendertü készült!"

A kötőfék a kötőfékkarikára van ke-
llesztve. A kötőfékkarikára húz-
zák be a potnyás kört. A pot-
nyás párdé készült, azt húzzák a

15
kötefékarkára
* kötefékfej a bő fejű találat.
Fekszár, amivel a jászóhoz van kös-
tve.
" Fekszárral kötöttük a jászóhoz a
jászódot."

8.) Káuszíj, sügyellő.
" A káuszíj szíjba készült."

8/a.) (~~vii. század~~ rajzunkéket)

8/b.) —

9.) Istráng: az a kötefő, vagy szíjfele ké-
szült bőszer számalkatás, amely a káuszt
a sügyellőt a káusfalval összeköti.
" Csakud rá az istrángot a káusfal-
ra."

Lezsi: a kötelet v. szíjat a káusfalra
csatolva, ezek jó nőru, ami a káus-
fal köti össze, beküszlik a tasak-
ba, akkor összeküszlik és saját ma-
gával meghöti.

9.a —

9.b. Komótham: kivelet, párnás, fából ké-
szült káus, csokos volt a teteje.
" A káuszok használtak."

10. Gyepű — az a hosszú szíj, amivel
a lovát idomítják.

Lezsi: 1. fekszárak: (nem csatolják a
a lovakra)
2. gyepűszár: — a lóba csatol-
ják.

" Mőgrántottam a gyepűt, mőgróttam
a lovak."

10.a —

10.b. Igyen. Szántógyepűt használtak. Szíjfele
volt. Egy v. 2 lóval használtak meg-

oldva, mint az éke hosszú betű, mint
a hóri.

11.) Kantár: az a lözesszám, amelyet fel-
szuszabulozáskor a ló fejére húznak.
Közvetlenül a szemellenző is.

A kantár a zablavasat hóri ösze
kantárszárral.

Részei: 1. zabla: a ló szájában van,
ezzel irányítanak.

Lehet töött - és kemény vas.

A kemény vasat goromba lo-
raknál használják.

2. zablabanc: a kemény vas zab-
lakos kök.

3. szemellenző: bőrből van. Ol-
dala nem lát a ló, lát-
nan meg elő.

4. alszifj: a kantár tartja

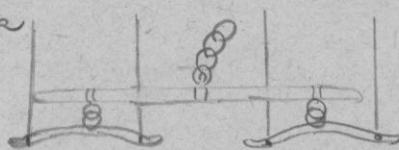
5. órszifj: arra való, hogy lusz-
za a zablat.

11./b. Igu. Használatuk szántás alkalmá-
val is szajkosarat goromba, harapó
lovaknál, s az is, hogy ne legyeje
se mindent a ló.

12.) Kisafa: az a fából készült eszköz,
amelynek segítségével a lovat, a ló
istállóját az ékehez, boronyához
kapcsolják.

A főszerszámok után már csak
" az istraligot köllött a kisafához
csatolni "

2. ajz: kisafa

12. a.) megszekik

13.) kaufa - az a fából készült eszköz
amelyhez befogáskor az istraligot e-
rőltik.

Szántásnál - szántókaufa

Szekerén - kozikaufa

14.) Befogja: amikor a garda főszerszám
számozza a lovat, ökröt a szekér
elő köri, hogy a ló, ökrök azt hű-
za.

" hűgítassam a lovakat, lehet re-
fogui "

15.) Kifog - amikor a garda a lovat a
kozitól megszabadítja.

" Mikor möggpütnük a mezőre, me-
hildstünk a kifogásnak "

16.) Főszerszámoz: a lovak befogása.

" kihoztam a szerszámokat, lehet
befogui, főszerszámolni "

16, a) Kifog.

17 - 17 i.

17.) Indítás: ü.

17. a.) Megállítás: hő, post

17. b.) Jobbra fordítás: hüld

c.) Balra - " - : hozzád

17. d.) szatrdetetés: arrikk
 e.) Lamítás: hó
 f.) siestetés: gpi
 g.) lovak irányítása az eké visszafordí-
 tásánál: hozzda
 h.) patát fő
 i.) gpi, gpi, hó
- 18.) Ostoros - a szantás - vetéssel végidke-
 ző hajtógerek neve.
18. a.) ökrökkel van szükség ostoroszerekre,
 hogy ne menjenek mindenféle
18. b.) -

B. az ökrök fogása

- 19.) Járon: arrikk szantáshoz, szekis-
 tázáshoz az ökrökkel, teherrel
fogják.
- „Jól elhelyezték a járókat a járó-
 rouszöget, hogy a teher ne szög-
 zőgk. kilússon a fejükről.”
19. a.) (rajzmellet)
1. rudszög: a szekket erőltették a
járóhoz vele (isaszög)
 2. járórouszög: a járón két szekke
elő rástól korácolt szög neve.
 3. téta - fából készült. És váltakoz-
tolta el a teherrel eszköz től.
É közé erőltették a rudszöggel a
szekket dat.
19. b.) -

19. c.) Két águ, kudarból készült szepő-
vel hajtották az ökröket. Az első
rúgást az ökör fején lévő vauchos
kötötték, azaz vaungastak, hajtot-
ták.

20.) Marhalanc: megkötő eszköz, az ökrök
fején halálható kfogással.
Az ökör fejéhez vauchos van kötve, ehhez van
csatlakoztatva a szepő. Sokoldalú az állat-
táplálék házudetak, amelyeket tanu-
toltak.

20. a.) Régén kötél volt a tehenek fején
Ezzel kötötték a jászolhó a tehe-
neket

21.) Maizás: az éke fele néve a jöv-
oldali ökör nev.

22.) Csás - az éke fele baloldali ökör
nev.

22. a.) Az nőst alattos fogják jóna, mi-
dig az meg a tarászdaban.

23.) Az ökrök csőt meg az előjáró, u-
zetti éke, hogy ki ne menjnek
a tarászdatól.

23. a.) Előjáró: az az ember, aki a szántas-
nál az ökröket vezeti és irányítja.

23. b.) Kés kés az ökröket vezeti, hogy ne
menjnek ki a tarászdatól. Ha más
vezető, akkor a földnek meg nőst fel-
szántasánál hagyják. Az előjáró les-
történ kötéssel vezeti az ökröket.

24.) Fészle - az a rudfel eszköz, amivel
az éket a járomhoz kapcsolták.
A fészlet a rudszögre a járomhó
kapcsolnak, azután kötetött szánta-
ni.

24. a.) Tésla részerei: (rész)

1. Rudfej - vastól vért, csavarral rögzítik a fától készült téslához. Erbe rakják a rudszöveget.
2. Rudkarika - ezzel kötözzük a teherket a téslához (vas)
3. Rudszár - fától készült, a tehernek közölt van szántáskor.

24. b.) -

25.) A teherket a téslához kötik.

26.) Ráfog az ~~szekérre~~ ekére - amikor a teherket, az ökröket az eké el fogja a gazda.

27.) Kifog - a gazda a teherket v. az ökröt megszabadítja a szekérről is a járauról. Először a szekérrudat kapcsolja le a járauról. Később a járauról kivessi a járauszöveget is kinyújtja a járauról az ökröket. A járaur a szekérrudhoz van kapcsolva.)

28.) Főjármű - amikor a gazda a teherket rakja a járaurra.

29 - 29. b.)

29.) az ökrök megállítására: hó

-||- jobbra fordul: hajsz, ká

-||- balra -||- : hü

-||- kanyaroltatás: hüvissza

-||- nyestetés: hajsz, ká

-||- lassítás: hóhē

-||- üdnyítés az eké vissza fordításával: ka-hó

29. g.) -

29. h.) káhē, hü - az ökrök v. teherket elmozdításakor használják.

/A szántás c. rész a füzet végén! /

Egyéb talajművelő eszközök: borona, hengerek

1.) Hantörös

Kapafokával, hosszú nyelű talpával szekták a hantot tömi.

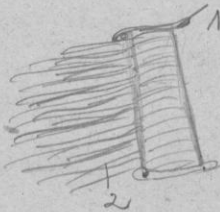
2.) Szögös henger

Olyan mint a rúdes henger, csak 8-10 sorban szögek álltak ki belőle.

2./a.) Tüskesorona - tüskesoronya

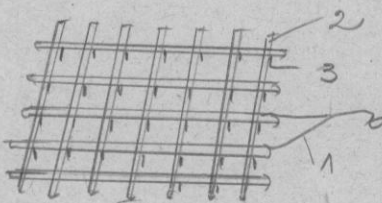
Kökönye tüskéjéből, vesszejéből készítték, a vesszőket behelyezték egy kifűrés fába. Akkor használták, amikor nem volt nagyobb rögös a föld, a apró magot koronáltak k.

1. ránkájja
2. tüskeje

2./b.) Fogasborona (Fogasboronya)

szántás elboronyalásánál használták a fogasboronyát.

1. húzója
2. ránkájja
3. fog

2. | c.) Magyarországban fagyvondély, vasfogás,
és tiszta vas boronyás használatok.
- 3.) Szárazság elboronyalásánál használatuk
a boronyát szét."
s néven a "fűszektrássa" szekták
fogásolói.
"Fűszek azt is mondják: a takar-
mány megfogásolása egyszeri kapál-
lással is felír."
- 4.) Porssas, pohanyós föld.
"jó dag, porssas a föld + szekták
mondani a fűszektrássa, boronyás
földre."
- 5.) hengör, simító. Ha vögös a föld,
boronyalás után is használják, ezt
az eszközt.
5. | a.) 1905-06 óta.
5. | b.) Fűszektrássa bogvar készíti, vasal-
lást a korács.
5. | c.) simó hengör
Fogas hengör.
- 6.) Kocsi-ódallal, fűszektrássa szekták
"szekták simítóval. Kocsi láncot kö-
összűnk a jó agácfa fűszektrá-
sa két végére, ráálltam, s úgy
simítóval. A korács a deska
elő fogtuk." "

A garonafélék vetése. Boronálás, hengerelés

- 1.) Buzát vetik legelőszőr meg a rosszot.
 "Szen Miklós, hite, meg Fene hite
 volt a buza, rossz vetésének az ideje.
 Szeptember utolsó hetében kezdtek vet-
 ni ezeket."
 Lucernát, tarót, fűkkönyöszabot, lóher-
 szabot buza előtt vetni, s ezek a
 földjére vetik a buzát. Szeptem-
 ber vetik az őszi alpát is.
 Tavasszal (májusi után) tavasi al-
 pát, zabot. Buza, rossz földjére ku-
 koncát, tavasi alpát, kuniplót, és
 reját vetettek.
- 2.) Konkómentes, szep, hista vetőmag a
 jó vetőmag.
- 2./a.) Szepen ez volt sikálva a padlás,
 s arra kötve tartották a vetőma-
 got.
- 2./b.) Kési kajtári rostával megrostálják
 a vetőmagot. Majd a konkó + tri-
esséssel tartályják el. Est követte
 a padlás (rizgálicos oldatban
 való fűösztés).
- 3.) A gazda a vetőmagot veti. A föld-
 ké szorgya a magot.
 "Régiu kézzel vesztik a magot. Mii-
 den kiléséme egy marék buzát se-
 tünk el. Az országba volt 4-5 m-

ber, aki csak vetett."

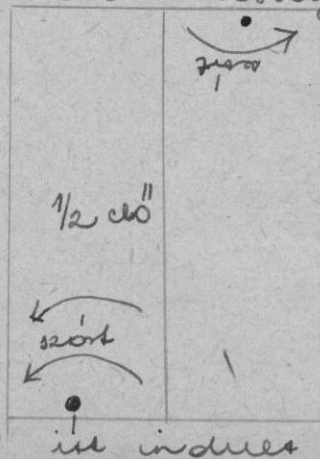
3./a.) Magyarországon úgy mondják:
"Evetted a búzára?"
"A bérletet sem használják."

4.) Vetés.
"Elmergnek megművelni, kiket - e a ve-
tés?"
A bérlettel összefüggésben is vetésnek
hívják

4./a.) Igaz, jellemi.

A kézzel való vetés

5.) A gazda egy elő vet. Kiszéjeséssel
haladást előre. Minden kiszéjesztés
vetés egy másik búzát, ezt az új-
jai között egyenletesen kiengedte.
Az előt két részre osztotta, egy li-
pést épített, szót - ekkor az elő
felét beszórta. ~~Amaddig elvett a bú-~~
~~za~~ ~~annan~~ a másik felére szót.
Így végig haladást a fél előn.
Majd a végén átállt a másik
felére, s ugyan így végigte a ve-
tést.

(Jobb kézzel, jobbról
felre szót a gas-
da.)
↓ elő hossza.

5. | a.) " smis földművelésnek hívtuk, azt
 utána szántottuk. "
 a föld sztye szántak a magot,
 utána araszantottak.
 " Helyenként azt mondtuk: a gas-
 tra földet vet."

5. | b.) —

5. | c.) —

5. | d.) vetőábrasz.

6.) a vető mozzanatainak részletes
leírása

A vetőábrasz két szemben-érvő sar-
 kat összekötötték, a nyakba helyes-
 ték, a két saradon maradvó sar-
 kat egyik kézzel (tal. kézzel) össe-
 fogták. Először a díró menten v-
 estek, majd úgy haradtak lass-
 zakra. A föld krossa volt az
 elő krossa. Mindig a messze men-
 ten vetettek először.
 Ha szél feljött, akkor úgy vetettek,
 hogy az emberek hátát úgy a szél,
 hogy a magot ne kordja össze.
 Minden lépésre egy marok búzát
 szánt a vető gazdája.

6. | a.) —

6. | b.) vet.

6. | c.) —

6. | d.) vet.

7.) elő. // A gazda fogott egy elő,
s azt vetett be. 1 föld 1 elő volt,
s azt két földre osztottuk.
Az elő nagysága a földművelés nagy-
ságától függ.

7./a.) Földre minden építés maga el-
dobta a gazda a magot, s kalas-
előre, ilyenkor földre hajtott.

// Egy fontalód föld volt egy földre.

8.) előtörzsa a földet. A ritkán két
vetést tipótáltak.

9. A géppel való vetés

1921 - 22 - ben már sok vetőgép
volt.

9./a.) vetőgépet használtak.

9./b.) vetőkör működésben vannak a ka-
nalak. A nagykerékben van egy csip-
késkör, a kavalak tengelyűek
a végén is van egy csipkés, s
ezek összeköttetésben vannak. Ahogy
halad a körök, úgy működnek a
kavalak is.

A magházból kerül a kavalak a
magot.

csorszáll rakja a földre a magot.

9./c.) Mivel a gazda feszantotta a
földet, elboronáta, lehengerel-
te, rámegy a géppel.

A gép magházat megtöltik maggal,
1 parasztsák vetőmag fel bír.

Lorákat fognak a vetőgép elé, s

namennek az növelésess földre
"vetés után elmagtakarószuk." A vető-
gépek egy ember kísérni, aki figyel,
hogy el ne akadjan a mag.

10.) elmagtakarószó (elmagtakarószó) a
földet
"vetés után elmagtakarószuk, ebors-
nyáltuk a földet."
A boronával bekeverték a földet
a magot.

10. | a.) boronyálás: amikor a vetés után
a magot bekeverték a földet.
"Ha bekevertük a vetést, nehélyt-
ünk a boronyálásnak."

11.) "leszűrés a gazda a földet"
tergivel nikált tömitettek, leszű-
réssel pedig simították a földet.
simításra hozdottak, v. felkészítik
használtak.

12 - 12. | c.

Pütkösön sem vetést, sem aratást nem
kezdték, mert a pütkösi nap a
néphit szerint szerencsétlen nap volt.

13. —

14. —

A vitéstől és aradásig. A vitéz gondozása, védelme

- 1.) Kikélt ..
 " Ha a busa, rossz szék, szék, ka-
 postt, hícniszte, hiket "
- 2.) " A mező egy pógar se kaszált
madarjástól "
- 3.) Magyaratádon toronyával, kosíval tör-
 delték meg, kiliggalták " a jeges
 havat. Befogták a lovakat a kosí,
 nagy koronyá el, s rámentek a k-
 tésre. Külön állatokat nem vettek
 má, mint sajndeták az állatok lá-
 bat, s a lovakat hícniszte kúrtól
 ma, az emberek pedig felítették lak-
 belijüket.
- 4.) " Mikor már gasdag, sűrű a vitéz,
 s elég parányos a föld, akkor elő-
 ször hengörözzük. 2-3 hét múl-
 ta mögfogasújjuk. Erre azért van
 szükség, hogy ne legyen a vitéz olyan
ducs.
 A hengörözést azért kaszáljuk, hogy
 a földben található rögöket össze-
 törjük, s ha a fagy hízta a bu-
 zaszálakat, akkor azt viszanyomja a
hengör. "
- 5.) Nem védekeztek magyaratádon a tavaszi fagyok ellen.

5. | a.) Ha nagy hideg van, megfagy a rét.

6.) Magyarországon a katajzárás eszmé-
ket töltött, és azt mentek ki a
gazdák, hogy megérzik, hogy milyen
eszközök kell kinnük, ha körtékörbe
művelik földjüket.

6. | a.) A veszék közötti utakhoz kereszt
alokú jelést rahtak, amelyre felir-
tak, hogy tilos az út használata.
A kikavarkodás szót nem ismerik.

6. | b.) —

7.) Biztatás sóval: a gazda megkaszálta
a biztat, mert gazdag volt.
Amúgy használtak meg, hogy a ka-
ráz fejlődését ne akadályozzák meg
volt szau eset, hogy bikanyáját
hajtottak rá, és azal legeltették le.

8.) Konkolyozás.
„Pipokot, pipitert, konkót, földi mozgást,
buzától összefit zedtünk ki lyen-
kor nem konkolyoztunk, hanem
szomláltunk.”

A konkolyozás szót csak a konkoly
kiszedése használtak.
A niskés nisketök dél bököttek
ki.

Itt alatt a szomlást szomlálásnak
neveztek.

9.) Leszedjük narassal a szuta gyökerét.
Kisvén itték magukkal, abba be-
rahtak a szuta gyökerét, és a karás-
da várb kiütötték.

a csontszövetet azért kellett fölvesze-
ni, hogy ha a földbe bura ke-
rül, akkor haszálós is lehet, ahogy
a hasza akadékos.

10.) Közfejlesztés.
"Elmúltunk közfejlettedni a bu-
zánk."

11.) Olyankor üszös a bura
a kukoricában is van üszök.

11/a.) Pácolással. (Pácolással)
"Üszöl megátatjuk a rézgálat,
azzal megkecsöljük a buzát, s u-
tána vetik el."

12.) Gatouarozsda.
"Mögelyte a rozsdá - mondják Ma-
gáralásdon. Olyan ez, mintha meg-
pörköltött volna a bura."

12/a.) —

13.) anyarozs.
"A rozskalászu kidevő fekete - barna
szömök a szörököke beszödeszik, s
jó pénzé mögötte a parikus. Hyeu-
kor anyaroztot szötnünk."

30.) Szánt - a gázda az ekével a földet befordítja, így azt termőképesé teszi.

|| hat fősántottam a földemet!

Fősánt - gabona után való szántás.

Haszánt - vetemények után való.

Észánt - a mezejtől való észántás.

|| hat nem észántottam a földemet!

30. a.) -

31.) A bűza alá karászor is szántanak.
A rozs alá szintén.

Először a társas buktatják, szántják fel. hárodik mélyszántás hamuadik a rétszántás - sekély szántás.

Az első a gabona betakarítása után történik. hárodik szeptember végén.
A gabona alá szántás novemberben történik.

Az utolsó, az alá összel mélyszántás.
Tavasszal rétszántás sz. kétszer.

Krumpli, kukorica alá -

a.) őzi mélyszántás

b.) tavasszi rétszántás (sekély szántás)

Ha nagyon gázos a föld, akkor elcsúztatják, ledöntik a gázt és alá buktatják.

31. a.) Igen szántás - bűza, rozs társas fel szántják. A felsántott földdarat a szántás.

32.) 1. Társas szántás, buktatás - a bűza, rozs alól alá szántják, buktatják.

2. Keverőszántás - mélyszántás.

3.) Vetés alá szántás (székely szántás)

4.) Őszi mélyszántás

5.) Tarasszi utószántás

32.) A szőptörés - a föld, porszével, gázzal
kötött terület felszántása.

32. a.) Sikéru való szántás, baros szántás
Az ekével nem mélyen fordítják a
földet. A tárolótraktálás is ilyen, a
tarassziak alá is így szántanak.

32. b.) Igaz. Mivel a földet kevéssel, azaz
kapcsolatlan van a szántás után:

a.) Krumpli alá szántás

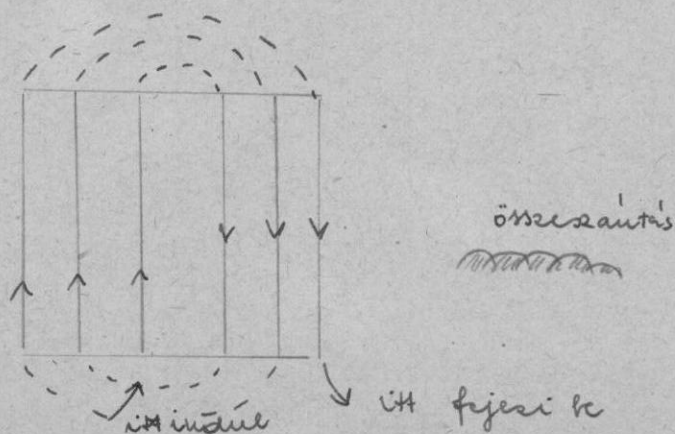
b.) Kukorica - || -

c.) Repa - || - stb. . .

A szántás különböző módjai:

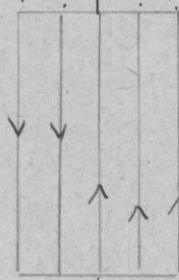
33.) Összeszántás - az a szántási mód,
amikor a középtarasszban indul
el az ekék, és visszafelé az előtér fel-
szántott, barázdák mellett meg-
hosszabbítja a két barázdát egymás-
ra ezek is középre felmagyarodnak.
és a felmagasuló föld a balhát.

rajz:

34.) Szejjészántás: a gazda a föld szélén
 vízszintes az ekével, az eké jobbra
 fordulja a földet. Ha kicsit, a
 föld minden oldalán tér vissza. Ha
 ismétlődik, és végül a talpa közé-
 psze egy csupasz nyelés marad.

Rajz:

34. a.) Barázda.

Ha mindig széjjészántanak, akkor kö-
 zepén nagy barázda marad. A földet
 kiemeljük, ha mindig egy felé van
 a barázda. Ezt védőszántás a
 szántási módokat.

34. b.) Nagy bakkát - ha egyfelé képpen
 szántanak, akkor a talpa közepén
 dudorodás keletkezik
 , akik csak össeszántottak, a főgötyök
 közepén egy orvótkán bakkát lőtt."

35.) Jobbra szántás: a gazda a talpa kö-
 zepén kezd a szántást, az ekével
 jobbra forog. Végül a talpa szélén
 marad a barázda, vagy a mess-
 zékül.

36.) Barra szántás: széjjés szántás - a gaz-
 da a talpa szélén kezd meg a szánt-
 ást. Az ekével mindig barra forog.
 A barázda a talpa közepén marad.

37.) Barázda - annak az árkfelület a
 neve, amit az eké hogy maga után.

"Látszik, hogy jó mélyen szántott, jó mély a brázda!"

37. a.) Kaktözeda : ha az éke kinyúlik, nem megy jó mélyen a földbe, akkor nem látzik a brázda, mert a kaktó rágurul.

Főleg kukoricaföld szántásakor kelletkesik, mert a gyökereken megakad az éke, így nem megy szép mély brázdába.

37. b.) —

37. c.) —

38.) Forduló : amikor a gazda a föld egyik szélén elindul, a másikon visszajön.

"Tíz fordulóra szántottam fő a földemet!"

Fordul - a gazda a szántás körében a táblán körbe megy.

38. b.) Rézigyszántás - hosszabban rézigyszántja a gazda a földet.

"Jó hosszú a föld, hosszú perc is kell, mire egyszer rézigyszántom."

38. c.) Egy kefogás - az a keskeny földdarab, amit az éke egyszer elfordít.

38. d.) Rézigyszánt - amikor a táblát hosszabban egyszer rézigyszántja a gazda.

"Mire egyszer rézigyszántottam, jól el is fáradtam." (éfarattam.)

39.) Parcela - amikor széles a föld, hátrahúzóval, egyszer is belementek, hogy...

küljü annyit forogvi
Parcellata szántottuk az ország föly-
gjit, mer olyan nagy darab volt!

40.) Dülb - "bedülbözi a földet" - a gaz-
da, ha a szántást végeste, a földet
két végü a tálka szántatlan ma-
rad, akkor keresztbe szánt.
"Amikor végestül a szántást, utá-
na má csak be költött dülbözi."

40. b.) Dülböle jut - meggyesnek egy má-
sal.

41.) Bakkatas - úgy fordítják a földet, hogy
bakkatak jönnek létre, a víz le tud
folyni a tarasdata.

41. a.) -

41. b.) A szőlőt, ha kikapálják, a tőket ki-
száradítják, a föld a soroktan bak-
katas alakot.

42.) -

42. a.) -

42. b.) -

42. f.) -

43.) Kant : a szántás közben keletkezett
triss, nagyobb földdarabok neve.

43. a.) Göröng

43. b.) Zbomrick - annak az összeragadt
nagy földdarabnak a neve, amit a
fü tart össze.

44.) Kantos - ha a szántástan nagy össze-
ragadt földdarabok vannak.

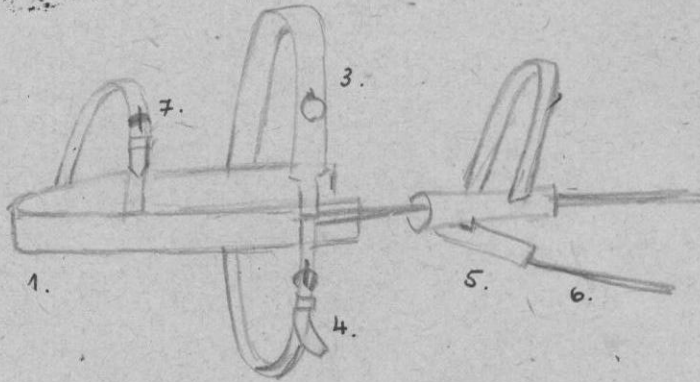
45.) -

45. a

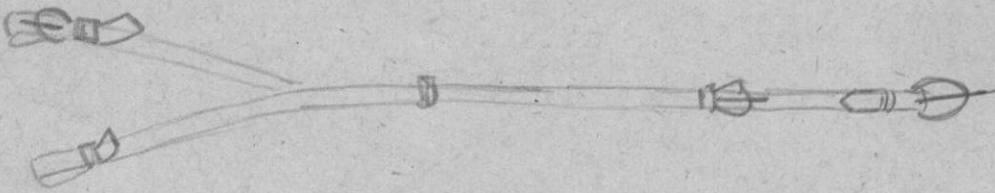
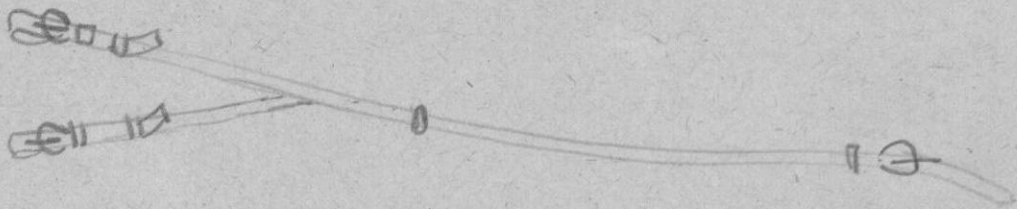

Rajzunkéklet

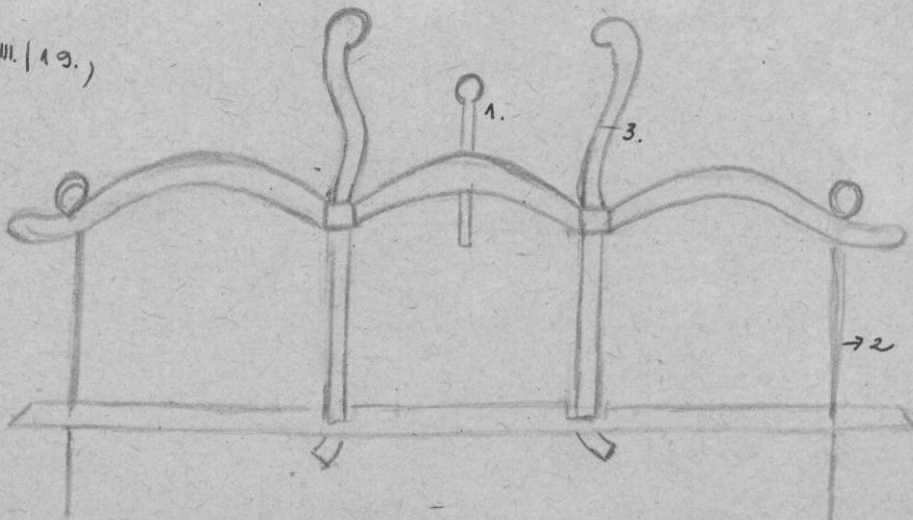
III. (8. a.)

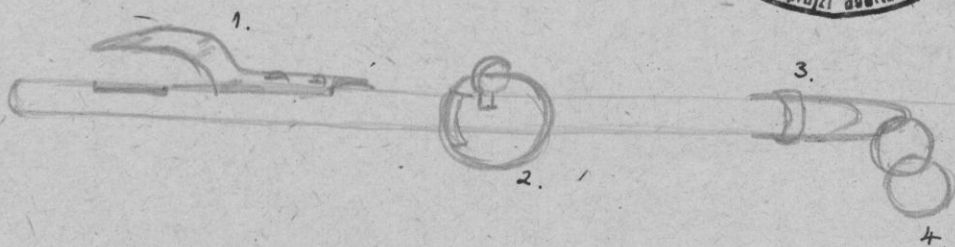

III. (10.)

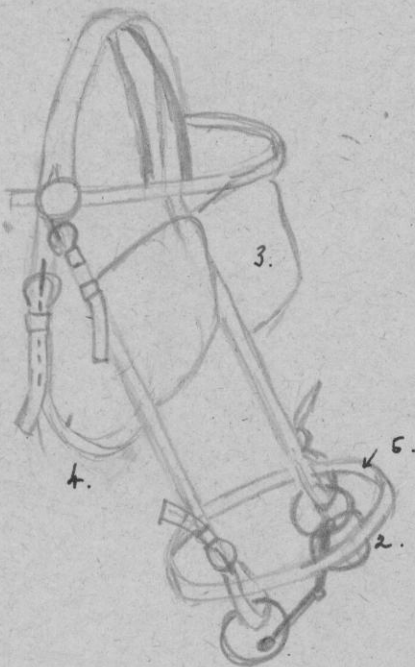

III. (19.)

III. 111.)

Adatközlők: Finta Sándor József (70 év) Tsz-tag
 Finta József (68 év) h. t. b.

Szűjtési hely: Magyaratád
 Somogy m.

Szűjtő: Mrs. Margit
 Tanítóképező haly.
 Magyaratád, Lakócsi u. 19.